

ЕТНОКУЛТУРНАТА ГРУПА НА БЪЛГАРИТЕ В УКРАИНА: ФЕНОМЕН И ТИПОЛОГИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Светлана Драгнева

*Докторант в Софийския университет „Св. Климент Охридски“
Вицепрезидент на Асоциацията на българите в Украйна*

Съвременният опит показва, че в условията на глобализация етническите колективи активно разширяват и задълбочават своите функции, превръщайки се от субекти на културата в субекти на правото и политиката. Етническите групи губят своите строго определени пространствени и исторически координати, интегрират се в новите социални и културни условия, формират система на социално-културни, икономически и политически канали, които им позволяват да съществуват в новите условия.

Трансформацията на феномена *диаспора*, разширението на неговите възможности в условията на постмодерна Европа, която е принудена да преосмисли концептите *нация* и *държава*, обуславя преразглеждането на методологическите и теоретически подходи за анализ на етническите и националните малцинства, диаспори и техните роли в съвременното общество. (Кондратьева 2009: 18)

Ако до средата на ХХ в. етническите групи, оказали се зад пределите на Родината си в необичайна среда, се стремели да се влеят, да се интегрират в доминиращото общество, то съвременните малцинства са ориентирани към формиране на собствени социални ресурси, които им позволяват да разширят своето пространство на активно действие както в областта на културата, така и в сферата на икономиката и политиката.

Разглеждайки ключовите функции на етническите диаспори и националните малцинства, съвременните учени разграничават: съхранение и трансляция на културните традиции, социална и етническа идентичност, интеграция и адаптация на членовете на етнокултурната група, протекционизиране на бизнес интересите на представителите на „своите групи“, лобиране за икономически и културни интереси на отделна група и нейните представители в органите на властта.

Феноменологията на диаспорните групи и групите на етнокултурните малцинства традиционно е съсредоточила вниманието си върху техните базови характеристики: демографска структура, особености на формирането, време на съществуване, начин на разселване, стратегии за адаптация. Съвременните изследвания са ориентирани към способностите на такива групи да трансформират идентификационните стратегии, ресурсите на институционалното развитие и възможностите да оказват влияние върху процесите на национално-държавното развитие на „своите“ етнически нации в приемащата държава.

Етнокултурните и социални особености на българското население в Украйна са обуславяли еволюцията на функционалните възможности на групата в течение на дълъг период. Това дава възможност да се проследи динамиката на типологическите характеристики и социалните възможности на групата, което е отражение на обективните процеси на трансформация в световната социално-политическа система.

Формирането на българската етнокултурна група в Украйна има редица особености и ключови моменти, които влияят на процесите на нейното развитие и на социалния ѝ статус. В съвременната практика при научния анализ на тази група е прието да се използват различни определения: „*етническа група зад граница*“, „*национално малцинство*“, „*диаспора*“ и т.н. Нееднозначността на използваните термини отразява сложния исторически и политико-правен аспект на формирането и развитието на групата.

Според Б. Нягулов многозначността на термините отразява както различните подходи към тази група от населението, така и историческите етапи, през които е преминало българското общество. (Нягулов, Миланов 1998: 415) И наистина, говорейки за българската група на територията на Украйна, трябва да се има предвид за кой период от историята на групата става дума, кой е обектът на анализ: българското население в Българското царство; друговерското българско население в състава на Османската империя; единоверците преселници от времето на Руската империя; българската група в пределите на Руската империя по време на възстановяване на българската държавност, решаващ проблем за националното строителство; българската група след Първата световна война в пределите на Румъния, СССР, УНР; българите, живу-

щи зад пределите на България след Втората световна война; българите в периода на УССР и на Украйна.

Следователно, за българите, живеещи днес на територията на Украйна, може да се говори и като за етническа група, и като за етническо или национално (народностно) малцинство, и като за исторически етнос, диаспора и др.

Ако се използват класическите подходи за анализ на етнически групи, които пребивават извън пределите на „своите“ национални държави, в етнически територии, в чуждоетническо обкръжение, където те представляват културно малцинство, то в този случай се получава достатъчно сложна система на различни подходи, които могат да се приложат по отношение на българското население в Украйна. При това положение, българите, живеещи в пределите на територията на Украйна, могат да се разглеждат като:

– *коренен народ*, чийто етногенезис е неразривно свързан със Северното Причерноморие, при условие, че под етногенезис се разбира дълъг процес за придобиване на етнкултурни черти, а не фактът на тяхното окончателно формиране;

– *етническа група (диаспора „катаклизъм“)*, която се е оказала в пределите на „друга“ държава в резултат от социално-политически процеси, довели до разделението с държавни граници на единния масив на етническата територия, ако се отчита фактът на съществуване на „Голяма България“, в състава на която влизат и Бесарабия, Северна Добруджа и Македония;

– *етническо малцинство*, което е образувано в резултат на аграрната имиграция (трудова миграция), която е протекла под натиска на икономически фактори, вследствие от което групата неразривно е свързала своята идентичност с колонизираните територии, ако се разглежда формирането на групите като резултат от конфесионалния и икономически натиск от страна на Османската империя и протекционистката политика на Русия;

– *емигрантска група*, която с течение на времето, в хода на повторните вълни на преселване, се е трансформирала в диаспора, приемайки организационни форми, започвайки със землячески общности и завършвайки с национално-културни и политически институции.

Важното в случая е, че съвременната група българи, която живее в пределите на Украйна, се е сформирала в резултат от множество преселвания и затова в нея органично са се „всмукали“ свойствата на всички изредени форми на етнически колективи. Това обяснява защо в процеса на формирането на социално-културната памет на групата се отделят различни вектори, които ѝ позволяват да съхранява актуалността на етническия компонент в структурата на груповата идентичност.

Най-важната черта на българите в Украйна е **вътрешната способност на групата за самоорганизация**, което ѝ дава възможност да функционира в течение на дълго време в условията на различни форми на държавно устройство и политически режими, съхранявайки при това относителна самостоятелност. Това ѝ качество надделява над нейните черти като субект на социални процеси, което групата активно демонстрира в продължение на своята история. (Тощенко, Чаптикова 1996: 37) Притежавайки качества на социално-културна група, българите в Украйна показват способност и готовност да осъществяват не само социална защита на членовете на своята група, но и да лобират за своите интереси в социополитическото пространство на Украйна и България.

Характеризирайки съвременното състояние на българските групи зад пределите на България, в българската историография се приема понятието „българи в чужбина“. То е било въведено за широка употреба от Комитета за българите в чужбина в началото на 80-те години на XX в. и отговаряло на потребностите на формиращата се държавна политика за защита на колективните права по отношение на съотечествениците зад пределите на страната („външни българи“). Изследователите отбелязват, че този термин не е точен, когато се отнася за българското коренно население, което е останало извън границите на България в съответствие с международните договори. (Нягулов, Миланов 1998) В подобни случаи вниманието трябва да се фокусира върху българската община, използвайки нейното самоназвание „бесарабски българи“, „българи в Голо Бърдо“ и т.н. Понятието „българска община в чужбина“ се отнася за населението зад пределите на държавните граници на България, което притежава устойчива териториална и групова етническа идентичност.¹

¹ Вж. по този въпрос трудовете на М. Билга (по Забунова 2010), Donchev 1995, Нягулов, Миланов 1998, Калчев 2009 и др.

В Украинската историография българската група в Украйна е представена като етническо или национално малцинство, което се явява част от политическата нация, притежава пълен комплект транслитерируема култура в пределите на етническите граници, претендира за културна автономия в границите на Украйна (Грек 2006; Коч 2006; Наулко 1998; Мильчев 2000; Пачев 2012; Петков 1997).

При характеризирането на българската етнокултурна група в Украйна е важно да се знае, че нейното формиране е започнало преди земите в Северното Причерноморие да се разделят между политическите претенденти. Територията на днешна България по това време се е намирала в състава на Османската империя и българите са изградили своята идентичност въз основа не на политическото, а на езиковото, стопанско-културно и религиозно самосъзнание. Това е позволило на българското население, което отседнало в Бесарабия или Таврия, да се чувства като част от православния свят. Подобно преселение се възприемало като вътрешно (на едновеци) и то не само юридически, но и психологически. Освен това оформянето на групата се осъществява преди окончателното формиране на българската нация.

Такъв подход към въпроса за образуването на диаспората се вписва в концепцията на нейната „етническа“ природа. За диаспората напълно приемливо е твърдението на Л. Гумильов, че за етноса няма универсален, външен отличителен признак, затова той може да се проявява в различни форми. (Гумилев, Иванов 1992) При изследването на различни етнически групи и преди всичко на диаспорите се приема и категорията „етникос“, която развива Ю. Бромлей. (Бромлей 2009) За такава форма на етническия колектив е важно да остане диахронната връзка между поколенията с акцент върху митологизираното историческо минало, за разлика от етносоциалния организъм, който предполага наличие на актуални социално-политически връзки и механизми за синхронна транслация на културата. Същевременно, според С. Арутюнов, образуването на диаспората е прерогатив на етносоциални организми, нации или народности, които могат да имат своя национална държава, а могат и да нямат такава, но могат да се стремят към създаването на такава, а могат и да не си поставят такава цел. (Арутюнов 2000)

Анализирайки етапите на формиране на групите българи в рамките на Украйна, важно е да отбележим, че масовото преселение е било провокирано от геополитическите войни на Балканите. Иначе казано групите са възникнали в резултат от критически, катастрофални събития – войни, етнически и религиозни конфликти, разруха, грабежи и други събития, създаващи заплахата за живота на славянски, християнски общности. Това обяснява защо всички диаспори, образувани от народи от Балканския полуостров (българска, гръцка, албанска, гагаузка), притежават чертите не само на исторически и трудови диаспори, но и диаспори „катаклизми“. Такива диаспори, според Р. Брубейкер, се появяват под влияние на трансформацията на социалната система, при рязко изменение на основите на обществата; образуват се вследствие на хуманитарна катастрофа (депортации, етнически или конфесионален геноцид). За такива групи обединяващи признаци обикновено се явяват: единството на изходната територия, обща конфесия или етнос, обща история; те са компактни и техните членове са тясно свързани с територията на живеене, като при това диаспората се разглежда като временно неестествено състояние. Движението на границите, изменението на структурите на геополитическото пространство, където се променя локализацията на „центъра“ и „перифериите“, са предложени от американския социолог за отделяне на „диаспорите катаклизъм“ в качеството на критерий за отделяне. (Брубейкер 2000) „Диаспорите катаклизъм“ за разлика от исторически или трудови диаспори възникват мигновено, в резултат от рязко изменение на политическото устройство, въпреки желанието на хората. (Брубейкер 2000: 8)

Трудовите миграции възникват вследствие на премествания на хора „през“ границите. Такива групи имат тенденция да бъдат слабо вкоренени в приемащата страна. Трудовите мигранти се стремят да съхранят гражданството от своята родина с цел завръщане, когато ситуацията се промени.

В нашия случай миграцията на българското население е имала черти на трудова миграция, доколкото става дума за възможности за безвъзмездно получаване на земя и основаване на земеделски преселнически колонии. (Мильчев 2000) Масовото преселване на селско българско население имало характер на дълговременен основателен преход, което

придавало на групата характеристики на „мобилизирана диаспора“, която, според американския изследовател Дж. Армстронг, притежава способност за активна социална адаптация в чуждоетническа среда в течение на дълъг период от време. (Armstrong 1976) Способност за активно преживяване, адаптация, „повишена креативност“ като особеност на такава диаспора отбелязва и британският социолог Р. Коен. (Cohen 2008) З. Левин отделя друга нейна важна характеристика – способността да противостои на асимиляцията. (Левин 2001)

Високата адаптивна способност на българската група била обусловена от няколко фактора: преселниците принадлежали към една социална група, системата на социалните връзки вътре в групата се поддържала от наличието на пълни семейства и патриархална форма на организация на групите, културната обособеност се установявала при условие на получен социално-икономически статус и привилегии. Укрепването на етническата идентичност и етнически граници като фактор за предоставяне на социален статус впоследствие било решаващо обстоятелство при формирането на стратегии за развитие на групата. Именно начинът на живот и устойчивият стереотипизиран маниер на поведение отличават диаспорната група от групите мигранти, обуславят стратегията за адаптация на много поколения. (Тишков 2000: 43) По такъв начин, говорейки за българските групи в Украйна, можем да обобщим, че те обединяват исторически черти, особености на трудово-мобилизирана диаспора и характеристики на диаспора „катаклизъм“.

Националното самосъзнание на българите се формира през периода XVIII–XIX в. в процеса на освободителната борба против османската власт и борбата за възвръщане на самостоятелността на българската Църква. В резултат от това се формира модел на етническа и православна българска нация, при който всички групи, които се оказват „извън“ съвременната територия на България, но съхраняват етническа и религиозна идентичност, се възприемат като органическа част от българската нация с потенциален ресурс за нейното развитие. Въз основа на това се осъществява политико-правното утвърждаване на гражданската институция в Република България и стратегията за взаимодействие с така наречените „външни“ българи.

България ориентира своята национална стратегия към гражданите на две страни, възприемани в качеството им на етнокултурни родственници. В такива случаи, според Р. Брубейкер, родината счита за свое право и задължение да следи за това, как живеят „съплеменниците“ в други страни, да им оказва всякакъв вид помощ, да поддържа активността на техните организации, да ги представлява и да защитава правата и интересите на „своите“ на нивото на междудържавни публични отношения. (Брубейкер 2000: 10) Освен това групата, която „усеща“ всичко (поддържайки постоянна връзка с метрополията), също се (себе)възприема като част от „своята етническа нация“. (Шеффер 2003: 165) Тясната емоционална връзка, дължаща се на произхода, или връзката, основаваща се на материални фактори, според професора от Корнуелския университет Милтън Дж. Есман, е ключов момент при определянето на една или друга група като „диаспора“. (Esman 1986)

Потвърждение на тезата за възможността българите в Украйна да се считат за диаспора „катаклизъм“ е обстоятелството, че тя (тезата) е станала национално убеждение на групата, която много пъти е демонстрирала способност и институционална възможност да се обръща към властите с искания да ѝ бъдат предоставени колективни права – основани на националната култура или политически права. Известно е, че подобни убеждения и самочувствие отличават активните институционализирани диаспори, които са образувани вследствие на значителни политически трансформации. (Брубейкер 2000:11)

Българските общини в чужбина са три типа: етнически анклави на българите, които са съхранили своята идентичност, християнското вероизповедание и език; диаспорите с българо-тюркски произход, където съществува значителен пласт тюркска култура (те са се развивали до създаването на българската етническа общност на Балканите и остават обект на културно интегриране в България); асимилирани групи, които заемат пространства, където се наблюдава значителен процес на „разбългаряване“: забравяне на езика, замяна на религията (българи мюсюлмани в Македония, Албания (торбеши, помаци), банатски българи в Румъния), заличаване на идентичност (Добруджа, Тракия) (Нягулов, Миланов 1998; Чвъръ 2007). От отношенията на България с тези групи се определя степента на тяхната интеграция в предишното българско

общество и природата на техните взаимодействия с останалите етнически българи.

Историческите източници за българската група в Украйна обуславят формирането на класическото диаспорно самосъзнание, което предполага двойна лоялност към социално-политическите системи, към които, по волята на историята, принадлежат.

Именно за сметка на съхранението на елементите на майчиния етнос, а също и за сметка на включването на елементи от културата на етносите, които обкръжават групата, диаспората формира черти, които ѝ позволяват да транслира своята собствена културна традиция. Така диаспората получава възможност, в сравнение с етноса, да *манипулира* своите етнокултурни черти и идентичност. В ситуацията с българската група в Украйна са известни и описани такива форми на транскултурно поведение като би-етничност, функционална диглосия, „*дрейфаща идентичност*“ (Коч 2008; Коч 2009; Курбачева 2014)

Още една важна особеност на българските общности в чужбина е формирането на локална, регионална идентичност, която съдържа елементи на българската етнокултурна идентичност. От една страна, това е черта на историческите диаспори, която демонстрира факта на „вписване“ на регионалното пространство в етническото (диаспорно) самосъзнание като маркер за принадлежността към социално-културната група. В ситуацията в Украйна тази особеност се забелязва във вид на „*регионален бранд*“ (екскурзионни маршрути, търговски марки) – „*бесарабските българи*“, „*буджакските българи*“, „*приазовските българи*“. От друга страна, такава регионализация в пределите на територията на Украйна до голяма степен се обяснява със сложните взаимодействия в съзнанието на българите в Украйна между понятията „*Родина*“, „*историческа Родина*“, „*първична Родина*“, които предполагат географски локализации на историческата версия на движение (изход/възвръщане). (Тишков 2003) Тази особеност е предизвикана от това, че формирането на групата е започнало от момента на завършване на националното строителство, а територията за отсядане в Причерноморието се възприемала като усвоим, свой ареал на обитание.

Устойчивото регионално самосъзнание в етнокултурните анклавни на българите в Украйна е обусловено от значим социално-политически

ресурс, който групата натрупва през периода на своето съществуване, и активна форма на груповата идентичност, която в разни исторически отрязъци от време е изпълнявала социално-охранителна роля (социално-културна адаптация, икономическо приспособяване, образование) в условията на смяна на политическата власт и държавните граници.

Съхраненият традиционен комплекс на културната традиция, език и идентичност, превръща българите в Украйна в значителен ресурс за България (икономически, демографски, политически). (Бесарабските българи 1996: 22–24; Червенков 2007) Известно е, че своята политика в подкрепа на възвръщането на мигрантите в „историческата Родина“, българската държава започва да провежда още през 90-те години на XX в., за което свидетелства създаването на специализиран орган, който да се занимава с това. Нов активен етап начева през 2012 г. със създаването на Комисия за българско гражданство и българите в чужбина към Президента на Р. България. Във връзка с това е показателно заявлението на министъра на МВНР на Р. България Кристиан Вигенин по време на визитата му в Украйна през март 2014 г.: *„България е готова да приеме всички българи от Украйна“*². В тази насока освен Държавната агенция за българите в чужбина през февруари 2015 г. в България е създаден Координационен център за връзка с българите в Украйна.

Геополитическите промени в Източна Европа, след 1989 г. са предпоставка за създаване на нови форми за етнонационално развитие на компактните български общини в различни страни. Съвременна Европа със своята концепция за *„европейска нация“* и скрупулъзното внимание към правата на малцинствата (конфесионални, езикови, етнически, сексуални...) създаде условия, при които малцинствените групи могат да достигнат висок ръст на социални и политически възможности, без да се откажат от собствената си култура, без да претърпят сложни процеси на инкултурация и асимилация. Съвременните процеси на транснационализация на глобалното пространство в Европа обуславят появата на нови субекти в социално-политическия процес – културни съобщества, диаспори. Благодарение на циркулацията на хора, пари, стоки и информация функционира и единната социокултурна система

² България готова принять всех болгар из Украины / TIMES.mk.ua <http://times.mk.ua/News/1574/bolgariya-gotova-prinyat-vseh-bolgar-iz-ukrainy>.

от наддържавен тип. *„Тази нова категория човешки коалиции и форми на исторически връзки следва да се наричат транснационални общности“*, смята академикът в РАН В. Тишков. (2003) Най-малките неделими частици в съвременните общества се явяват вече не личностите, а малцинствата. За действеността на този факт свидетелства стратегията за „балканизация“ на Европа или проектът „Европейски племена“.

Българските етнически общини в Украйна, Молдова, Румъния, Унгария имат статут на признати национални групи. И въпреки че този факт не води автоматически до гарантиране на правата и до препятстване на дискриминацията, благодарение на него групите получават възможност за презентация и признание на собственото културно различие, възможност да искат вътрешна културна автономия, признание за правото им да участват в решенията на глобални политически въпроси, които касаят държавите, в които те живеят. Разнообразието и интензивността на функционирането на вътрешнообщинни структури и мрежи (семейни, кланови, землячески, делови, криминални), присъствието на признати формални и неформални лидери се утвърждават като най-важни показатели на съвременните процеси на диаспоризация.

Видимата част на тази социално-културна институционализирана система стават самите национално-културни общества и различните варианти на техните институти: „парламенти“, съюзи, конгреси, асоциации, мисии, призиви. Те са индикатори на процеса на структуриране и интеграция на групата в приемащото общество. Ако в ХХ в. под *процес на адаптация* се разбираше „*влизане в културата на приемащата държава*“, то в съвременните представи това е равнището на дееспособност в рамките на националната и транснационална система, наличие на собствена система на легални участия в социално-политическия процес.

Съвременните учени, изследвайки социално-културните процеси, протичащи в средата на етническите малцинства, отбелязват „*размиване на привични представи*“ за природата и функцията на съвременните етнокултурни диаспорни групи. Така, според А. Ким, съвременните диаспори са „*особени социални групи, чиято идентичност не се определя от никакви конкретни териториални образувания; мащабите на техните разпространения позволяват да се говори за това, че явлението диаспора вече е приело транснационален характер*“. (Ким 2009)

Системата на етнокултурните общества влиза в алтернативна структура на официалната държавна институция по въпросите на социалното и културно обезпечение. При развитието на своя „социална инфраструктура“ те могат да представляват интересите на групата както в пространството на националната държава, така и зад нейните предели.

При тези условия българите в Украйна са вече част от глобалната система на етнонационални институции, която сама по себе си представлява социално-културна мрежа на взаимодействащи организации – на ниво национално пространство и на ниво междудържавни, международни отношения. Тази система включва такива глобални организации като *Световния парламент на българите* (където делегацията на украинските българи се смята за „най-представителна“) и локални национални структури: *Асоциацията на българите в Украйна*, *Конгресът на българите в Украйна* и др. Важното е, че системата предполага създаване на регулярни връзки между локалните диаспори в различните страни. Така например, украинската група българи исторически и генетически е свързана в единна система с българите в Молдова, Русия, Румъния, Израел, Бразилия и др.

Включването на етническата диаспора в международната мрежа, създадена от представители на „своя“ народ и наличието на системна връзка с метрополията превръщат етническата група в социално-политически инструмент за въздействие както в страната, в която живее, така и в метрополията. В групата надделява функцията на „посредник“ при решаването на икономически и политически проблеми; „лобист“ на интересите на своята група в метрополията или обратното – може да встъпи в качеството на „чуждестранно лоби“ на метрополията (например, решението на президентите на Украйна и България за възстановяването на международното трасе Одеса – Болград – Рени).

Устойчивото взаимодействие, което се установява между диаспората, „историческата Родина“ и страната, в която живее, може да приеме най-разнообразни форми. М. Есман подчертава, че характерна особеност на съвременната диаспора е способността да въздейства непосредствено върху събития в пределите на двете Родини. (Esman 1986) Такъв подход е близък към интерпретацията на диаспората като политическо явление, когато акцентът пада върху способностите на етно-

културната група да поеме функциите на транснационален партньор – нещо, което става възможно и вследствие на появата на нови комуникационни възможности и видове действия. По този повод В. Тишков отбелязва: *„Ние сме свидетели на принципно нови явления, които не могат да се осмислят в старите категории, и едно такова явление е формирането на транснационалните общности зад обичайната фасада на диаспората“*. (Тишков 2003: 462) Същият учен подчертава, че не етническата общност, а националната държава е ключов фактор при образуването на диаспори. *„Диаспората се обединява и съхранява от нещо повече от културните различия. Културата може да изчезне, а диаспората да се съхрани, защото последната, като политически проект и жизнена ситуация, изпълнява особена мисия в сравнение с етническата. Това е политическа мисия за служене, съпротивление, борба и реванши“*. (Тишков 2003: 462)

Обективно етническите диаспори веднага се консолидират въз основа на няколко силни фактора (социално-статусни проблеми, правови възможности, културни приоритети и т.н.), оказвайки се значително по-способни за мобилизация, взаимопомощ и борба за свои права отколкото другите социални групи. Това обяснява защо етнокултурните групи и етническите малцинства са удобно поле за политически мениджмънт. Новото публично пространство дава възможност за силна изява от името на етническата група като цяло. Степента на въвличане на българската диаспора Украйна в социално-политическите процеси е достатъчно висока, за което свидетелстват различни исторически проекти за създаване на български национален район, предоставяне на статус на регионален език и др. Мобилизационният ресурс на българската и на гагаузката групи става основа за разнообразни политически спекулация, като например, за планирането на т.нар. Бесарабска република през 2013–2014 г.

Политическите аспекти при функционирането на диаспората, които активно влияят на ситуацията в местата, където живеят и демонстрират способност да излизат на регионално и международно ниво при приемане на решения различните етнокултурни групи, остават слабо проучени. (Шеффер 2003: 166–167) Още повече, когато може да се констатира, че българската диаспора в Украйна чрез лидерите на своите

организации и обществени структури става активен субект в международните процеси.

Набираяният скорост процес за превръщане на диаспората в транснационален субект, внася съществени корективи в разбирането на изследователите за същностните характеристики на самата диаспора.

Класическата дефиниция на понятията „диаспора“, „етническа група“, „национално малцинство“ и др. днес придобиват разширено тълкуване и изискват уточнения относно динамично трансформиращите се етнокултурни групи.

По такъв начин съвременната българска група в Украйна придобива редица специфични характеристики, които повдигат значителен пласт теоретически и практически проблеми: 1. Формиране и функциониране на диаспората в условията на трансформация на международната политическа система; 2. Значимост на етническия състав за поддържане на жизнените стратегии на групата; 3. Комуникационна роля на етническата диаспора в международния диалог и др.

ЛИТЕРАТУРА

Арутюнов 2000: Арутюнов, С. А. Диаспора – это процесс. – Этнографическое обозрение, № 2: 74–78.

Бесарабските българи 1996: Бесарабските българи за себе си. Съставители П.-Е. Митев, Н. Червенков. С.

Бромлей 2009: Бромлей, Ю. В. Очерки теории этноса. М.

Брубейкер 2000: Брубейкер, Р. „Диаспоры катаклизма“ в Центральной и Восточной Европе и их отношения с родинами. – Диаспоры, № 3, 6–32.

Грек 2006: Грек, И. Этнодемографические процессы среди болгар Молдовы и Украины в середине XVIII–XX в. – Русин, № 4, 123–140.

Гумилев, Иванов 1992: Гумилев, Л. Н., К. П. Иванов. Этнические процессы: два подхода к изучению. – Социологические исследования, № 1, 50–57.

Забунова 2010: Забунова, М. Комитет за българите в чужбина: Институционално развитие и дейност. – В: Известия на Българското историческо дружество. Т 41. С., 336–355.

Калчев 2009: Калчев, К. Българската етническа общност в Бесарабия (XIX–XX в.). Възникване, развитие, принос в общонационалните процеси. В.Т.

Ким 2009: Ким, А. С. Этнополитическое исследование современных диаспор (конфликтологический аспект). Диссертация доктора политических наук: Санкт-Петербургский государственный университет.

Кондратьева 2009: Кондратьева, Т. С. К вопросу о понятии „диаспора“: дискуссия в научном сообществе. – В: Диаспоры в Европе. Сборник научных трудов. № 4. М.

Коч 2006: Коч, С. В. Механізм функціонування етнічної ідентичності діаспори на прикладі греко-болгарських поселень Півдня України. – В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Т. 9. Одеса, 257–264.

Коч 2008: Коч, С. В. Динаміка етномовної ситуації на території Півдня Бессарабії у XVIII–XX ст. – В: Европейська Хартія регіональних мов або мов меншин: перспективи реалізації в Україні. Матеріали науково-практичної конференції. 9–10 грудня 2008 року, Одеса, 145–157.

Коч 2009: Коч, С. В. Особенности процессов этнической идентичности в среде болгар-переселенцев Одесской области. – В: Дриновський збірник. Т. 3. Харків – Софія, 286–294.

Курбачева 2014: Курбачева, О. В. „Дрейфующая“ идентичность локальных культур в условиях глобализационных трансформаций. – В: Дні науки філософського факультету. Ч. 4. Киев, 126–128.

Левин 2001: Левин, З. И. Менталитет диаспоры (системный и социокультурный анализ). М.

Мільчев 2000: Мільчев, В. І. Болгарське населення Південної України у XVIII ст. Дис. канд. іст. наук. Запорізький держ. ун-т.

Мільчев 2011: Мільчев, В. І. Внесок господарств болгарських переселенців в Аграрну інфраструктуру південної України XVIII ст. – В: Дриновський збірник. Т. 4. Харків – Софія, 435–443.

Наулко 1998: Наулко, В. Сучасні етнічні процеси серед болгарської діаспори України. – В: Матеріали міжнародного круглого столу „Болгари в Україні: в пошуках національної ідентичності (минуле і сучасне)“. Київ, 37–42.

Нягулов, Миланов 1998: Нягулов Б., Е. Миланов. Българските общности зад граница. – В: Общности и идентичности в България. С., 408–438

Пачев 2012: Пачев, С. Болгарський переселенський рух до Приазов'я: підсумки півторастолітнього вивчення. – В: Болгари: 150 років у Приазовському краї. Наукова серія „Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура“. Кн. 5. Велико-Тирново – Мелітополь, 11–51.

Петков 1997: Петков, С. В. Болгарская диаспора в Украине: правовое положение (XVII–XIX вв.). Запорожье.

Петков 2010: Петков, П. Българската Екзархия и българската държава – проблеми на институционалните отношения. – В: Известия на Българското историческо дружество. Т 41. С., 213–229.

Тишков 2000: Тишков, В. А. Исторический феномен диаспоры. – Этнографическое обозрение. № 2, 43–63.

Тишков 2003: Тишков, В. А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии. М.

Тощенко, Чаптикова 1996: Тощенко Ж. Т., Т. И. Чаптикова. Диаспора как объект социологического исследования. – Социологические исследования, № 12, 33–42.

Червенков 2007: Червенков, Н. Н. Болгары Молдовы: связь с метрополией – Болгарией. – В: Человек в истории и культуре. Сб. научных работ в честь 70-летия лауреата гос. премии Украины, академика РАЕН, профессора, доктора исторических наук В. Н. Станко. Отв. ред. А. А. Пригарин. Одесса – Терновка, 490–498.

Чвыр 2007: Чвырь, Н. В. Исторические представления болгар-католиков XVII–XVIII вв. в контексте формирования национального самосознания южнославянских народов. Диссертация кандидата исторических наук. Институт славяноведения РАН. М.

Шеффер 2003: Шеффер, Г. Диаспоры в мировой политике. – Диаспоры, № 1. – http://world.lib.ru/k/kim_german_nikolaewich/3019-3.shtml

Armstrong 1976: Armstrong, J. A. Mobilized and proletarian diasporas. – American political science review. Wash., Vol. 70, № 2, 393–408.

Cohen 2008: Cohen, R. Global diasporas: An introduction. Ed. by R. Cohen. Second edition. N. Y.

Donchev 1995: Donchev, T. The Bulgarians in Hungary: The Challenges of the New Age. In: The Bulgarians in Central and Eastern Europe. Scientific Conference Dedicated to the 80th Anniversary of the Association of Bulgarians in Hungary, 20–21 October 1994. Sofia, 17–29.

Esman 1986: Esman, M. J. Diasporas and international relations theory. In: Modern diasporas in international politics. Ed. by Sheffer, G. N. Y.

**BULGARIANS IN UKRAINE: SOCIO-CULTURAL
FEATURES OF THE GROUP**

Svetlana Dragneva

Doctoral Student at the Sofia University “St. Clement Ohridski”

Vice-president of the Association of the Bulgarians in Ukraine

Abstract

The article presents the socio-cultural features of Bulgarian ethnic group in Ukraine according to the conditions and stages of its formation. The attention is focused on the features of the formation of socio-cultural resource of the group that predetermined the features of its modern development and statues in the system of relations Ukraine – Bulgaria. The article determines the features of Diaspora that allow to characterize it as “historical”, “mobilized”, “emigrant” and Diaspora of “cataclysm”.